

XU HƯỚNG VẬN ĐỘNG, BIẾN ĐỔI CỦA LỄ HỘI PHỦ GIÀY

| PHẠM TRỌNG TOÀN

Email: trongtoanvhnt@gmail.com

Trường ĐHSP Nghệ thuật TW

| NGUYỄN DUY HÙNG

Email: duyhungp@yahoo.com

Nxb Giáo dục Việt Nam

THE TRENDS OF MOVEMENT AND CHANGE OF PHU GIAY FESTIVAL

TÓM TẮT

Đảng và Nhà nước ta có chủ trương, chính sách nhất quán về tín ngưỡng, tôn giáo với phương châm: tốt đời, đẹp đạo. Nhân dân được tự do với những nhu cầu tinh thần khác nhau, trong đó có nhu cầu tín ngưỡng tâm linh. Lễ hội thờ Mẫu Tam Phủ nói chung, lễ hội Phủ Giày nói riêng đáp ứng nhu cầu tín ngưỡng tâm linh của một bộ phận nhân dân. Nhưng qua thực tiễn, lễ hội Phủ Giày đã và sẽ có những xu hướng vận động, biến đổi. Trong bài viết này, chúng tôi sẽ trình bày, làm rõ những biến đổi của lễ hội Phủ Giày.

Từ khóa: Lễ hội, Phủ Giày, xu hướng vận động, biến đổi

ABSTRACT

Our Party and Government have guidelines and policies on beliefs and religions that are consistent with the motto: good life, good religion. People are free with various spiritual needs, including the need for spiritual beliefs. The festival of Mother Goddesses of Three in general and the Phu Giay Festival in particular meet the spiritual beliefs of a part of the people. But through practice, Phu Giay festival has had trends of movement and change. In this article, we will present the changes of the Phu Giay festival.

Keywords: Festival, Phu Giay, movement trend, change

Hàng năm vào đầu mùa xuân ở Phủ Giày (Phủ Giày, Phủ Dày), xã Kim Thái, huyện Vụ Bản, tỉnh Nam Định thường mở hội thờ Mẫu Tam Phủ. Lễ hội Phủ Giày từ xưa đến nay đã có nhiều biến đổi và trong thời gian tới sẽ còn có những xu hướng vận động, biến đổi rất xa so với truyền thống. Qua tìm hiểu, nghiên cứu, chúng tôi trình bày một số suy nghĩ về xu hướng vận động, biến đổi của lễ hội Phủ Giày.

Kinh tế nước ta ngày càng tăng trưởng, năm sau cao hơn năm trước, đời sống người dân được nâng cao, đặc biệt tình hình chính trị ổn định, quan niệm về tín ngưỡng có những cái nhìn mới, thông thoáng, cởi mở hơn. Đảng và Nhà nước có chủ trương, chính sách về tín ngưỡng, tôn giáo nhất quán với phương châm: tốt đời, đẹp đạo. Xu hướng toàn cầu hóa là tất yếu của lịch sử nhân loại. Nước ta đang đi vào một thế giới mở, giao lưu quốc tế mạnh mẽ về mọi phương diện: kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội... Nhân dân được tự do với những nhu cầu tinh thần khác nhau, trong đó có nhu cầu tâm linh. Đời sống kinh tế được nâng lên, các nhu cầu tinh thần, trong đó có nhu cầu tâm linh cũng cao hơn. Phú quý sinh lễ nghĩa là câu ngạn ngữ

chỉ về sự cân bằng giữa kinh tế và văn hóa nói chung, văn hóa tâm linh nói riêng. Kinh tế thị trường có tác động mạnh mẽ trong đời sống xã hội hiện nay ở nước ta, các mối quan hệ xã hội trở nên phức tạp hơn, áp lực trong công việc gia tăng... Vì thế, người ta thường tìm đến với các nhu cầu tinh thần khác nhau, trong đó có nhu cầu tâm linh như một chỗ dựa về tinh thần, giúp lấy lại thăng bằng trong cuộc sống.

Trong bối cảnh hiện nay, các lễ hội thờ Mẫu Tam Phủ nói chung và lễ hội Phủ Giày nói riêng đang chịu sự tác động mạnh mẽ của quan niệm và bối cảnh kinh tế, chính trị, xã hội hiện nay. Do đó, đặt ra nhiều cơ hội và thách thức cho sự tồn tại, phát triển của lễ hội thờ Mẫu Tam Phủ nói chung và lễ hội Phủ Giày nói riêng.

Lễ hội thờ Mẫu Tam Phủ vừa phải đảm bảo các yếu tố truyền thống, đồng thời cũng biến đổi cho phù hợp với xã hội đương đại. Vì thế, lễ hội thờ Mẫu Tam Phủ nói chung và lễ hội Phủ Giày nói riêng không chỉ đáp ứng nhu cầu tâm linh, cân bằng cuộc sống tinh thần thuần túy, mà nó còn đáp ứng những nhu cầu bức thiết đặt ra trong xã hội hiện nay. Tất nhiên, không

CULTURE

phải chi đến thời điểm này, lễ hội thờ Mẫu Tam Phủ mới đáp ứng những nhu cầu của thời cuộc, mà trong quá trình vận động của mình, nó đã phải mang chức năng này đổi với đời sống con người.

Cho đến nay, bên cạnh việc người dân đến với lễ hội thờ Mẫu Tam Phủ nói chung, lễ hội Phủ Giầy nói riêng để thay đổi không gian văn hóa tinh thần, cân bằng lại tâm lý cuộc sống, thì cũng có rất nhiều người đến để cầu tai qua nạn khỏi, cầu lành bệnh tật, cầu làm ăn buôn bán phát tài, thăng quan tiến chức... Bên cạnh những giá trị, đặc điểm chung có tính chất phổ biến, thì lễ hội Phủ Giầy có những nét riêng, vừa mang tính bao quát, tổng hợp vừa mang nét đặc thù. Trong dân gian, người ta truyền tụng về sự vô cùng linh thiêng của Thánh Mẫu Liễu Hạnh ở Phủ Giầy. Khi người ta đến cầu xin Bà về các việc làm ăn, buôn bán, thi cử học hành, thăng quan tiến chức, giải hạn, chữa bệnh và cả cầu duyên đều rất ứng nghiệm. Ở đây yếu tố tinh thần rất quan trọng, đó là niềm tin vào sự thiêng. Có thể nói 90% số người mắc các bệnh trầm cảm là do vấn đề tâm lý. Khi tâm lý bất an, không chỉ dẫn đến các bệnh thần kinh, mà nó còn làm gia tăng các căn bệnh khác... Bệnh tật làm người ta lo lắng dẫn đến sa sút trong học tập, kinh doanh, ngại phấn đấu trong công tác... Để chữa bệnh về tinh thần, một trong những biện pháp là tìm đến niềm tin tín ngưỡng, tôn giáo. Từ niềm tin, người ta sẽ chuyển hóa thành thực tiễn giải quyết các nhu cầu học hành, làm ăn, buôn bán, phấn đấu trong công tác và đạt được thành công.

Qua tìm hiểu thực tế nhiều người với tư cách là các con nhang, đệ tử của tín ngưỡng thờ Mẫu Tam Phủ cho biết, sự ứng nghiệm cho việc cầu xin khỏi bệnh, cầu tài lộc, làm ăn buôn bán, học hành, thi cử, thăng quan tiến chức... đều ứng nghiệm là có thật. Trong đời sống văn hóa dân gian của nhân dân ta từ xưa cho đến nay, có hiện tượng thuận theo phong trào: một người tin, truyền cho mười người tin, mười người tin, truyền cho trăm người tin, bội số của niềm tin cứ thế nhân lên. Tín ngưỡng là niềm tin, sự ngưỡng vọng vào một thế lực siêu nhiên. Niềm tin trong dân gian với các vị thánh, thần nói chung và trong tín ngưỡng thờ Mẫu Tam Phủ nói riêng không ngừng được củng cố. Vì thế các hoạt động thực hành nghi thức thờ Mẫu trong lễ hội Phủ Giầy nổi tiếng linh thiêng, không chỉ đối với người dân Phủ Giầy, với người dân vùng châu thổ sông Hồng, mà lan tỏa đến nhân dân ở nhiều vùng miền trên đất nước ta.

Kinh tế phát triển, đời sống được nâng cao về chất lượng, nhưng cũng đặt ra nhiều thách thức. Trong hoạt động kinh tế, áp lực công việc, rủi ro kinh doanh, cạnh tranh quyết liệt trên thị trường làm người ta căng thẳng, mệt mỏi. Trong khi môi trường sống thì bị ô nhiễm vì hóa chất, vì tiếng ồn... nên bệnh tật nan

y gia tăng dẫn đến sự sống của con người trở nên mong manh. Chính vì áp lực trong công việc, môi trường xã hội, môi trường sống, người ta thường tìm đến chỗ dựa tinh thần, nhằm không chỉ cân bằng về tâm lý thông qua các hoạt động tâm linh. Lễ hội Phủ Giầy là một trong những lễ hội cổ truyền mà đông đảo người dân mọi tầng lớp xã hội đến dự để thỏa mãn nhu cầu tinh thần.

Xưa kia, những ngày lễ này diễn ra thì các tiên chi, thứ chi, hương lý, kỳ mục ở địa phương đều phải có mặt. Truyền thống này vẫn duy trì cho đến ngày nay, quan chức cấp xã, thôn đều có mặt. Các nghi thức mở hội vẫn thực hiện như đã có từ xưa, đóng vai trò vốn có của mình là truyền tải những giá trị văn hóa, tâm linh truyền thống tới đời sống hiện tại, đáp ứng nhu cầu văn hóa cơ bản của con người, của cộng đồng trên các phương diện của đời sống xã hội. Điều này có thể nhận thấy, sau nhiều năm gián đoạn bởi hoàn cảnh lịch sử đặc biệt của dân tộc, nhưng lễ hội Phủ Giầy vẫn được phục dựng khá cơ bản như trước kia. Nghi thức thực hành Hát văn, Hầu đồng trong lễ hội Phủ Giầy vẫn thu hút không chỉ đối với những cá nhân, gia đình có nhu cầu, mục đích về, làm ăn kinh doanh, chữa bệnh... mà với cộng đồng du khách thập phương tham dự. Nhưng qua thực tiễn đã cho thấy lễ hội Phủ Giầy đã và sẽ có những biến đổi. Bên cạnh việc kế thừa từ lịch sử của lễ hội thờ Mẫu Tam Phủ nói chung và lễ hội Phủ Giầy nói riêng, còn có xu hướng biến đổi của nó trong bối cảnh hiện nay và tương lai về quy mô, chức năng.

Dự báo, các cơ sở thờ tự tâm linh của lễ hội Phủ Giầy sẽ quá tải bởi lượng người (cộng đồng thập phương) ngày càng đông lên không ngừng. Việc mở rộng về quy mô lễ hội cũng như các công trình, khuôn viên di tích thờ cúng ngày càng trở nên bức thiết. Hơn thế nữa, trình độ nhận thức của người dân cũng có sự phân hóa khác nhau. Sự phân hóa này vừa mang lại sự phát triển tiến bộ cho loại hình tín ngưỡng lễ hội này, nhưng cũng kéo lùi sự tiến bộ phát triển, đôi khi gây ra những tác nhân tiêu cực tới đời sống văn hóa tâm linh của người dân. Sự phân hóa về trình độ nhận thức của người dân có thể bóc tách thành nhiều nhóm. Chúng tôi phân thành 3 loại nhóm cơ bản:

Nhóm thứ nhất, là những người hiểu biết rất rõ về các loại hình tôn giáo, tín ngưỡng với lễ hội gắn liền với nó, với quy luật hình thành, phát triển. Nhóm này hiện nay lại không có nhiều, họ chính là những người tham gia định hướng tâm linh, chỉ ra những giá trị đích thực của lễ hội Phủ Giầy và dẫn dắt cộng đồng đến những hoạt động, nghi thức có chiều sâu văn hóa, đảm bảo sự cân bằng trong đời sống tinh thần của cộng đồng.

Nhóm thứ hai, là những người hiểu biết và thực hành

CULTURE

những hiểu biết đó một cách đúng đắn, nhằm đảm bảo những nghi thức ứng xử trong lễ hội một cách đúng mực, đem lại điều tốt đẹp cho bản thân và gia đình. Tuy nhiên, nhóm này cũng không chiếm đa số.

Nhóm thứ ba, là những người chỉ có niềm tin tâm linh, nhưng thiếu hiểu biết, thường dẫn tới các hành xử tâm linh thái quá, gây nên hậu quả tiêu cực, ảnh hưởng đến đời sống văn hóa tinh thần của cộng đồng, làm mất đi nét đẹp, giá trị vốn có của lễ hội tín ngưỡng thờ Mẫu Tam Phủ. Nhóm thứ ba chiếm đa số tham dự lễ hội.

Xu hướng vận động, biến đổi của lễ hội Phủ Giầy sẽ diễn ra trên những khía cạnh sau:

(1) Về quy mô của di tích và lễ hội sẽ ngày càng được mở rộng, phát triển. Mở rộng về diện tích - không gian tổ chức lễ hội, mở rộng diện tích - không gian của các nơi thờ cúng (kiến trúc). Xu hướng sẽ phát triển về cơ sở hạ tầng, nhằm đáp ứng thuận tiện cho nhu cầu đi lại cũng như những đòi hỏi dịch vụ khác. Đặc biệt lễ hội Phủ Giầy sẽ mở rộng về quy mô tổ chức, đáp ứng cho nhu cầu cộng đồng tham dự các hoạt động nghi thức tâm linh.

(2) Lễ hội Phủ Giầy sẽ dần giảm đi các giá trị văn hóa tâm linh truyền thống tốt đẹp, thay vào đó là những vấn đề về tâm linh kinh tế thế tục lẫn ạt. Hay nói theo cách khác, vì lợi ích kinh tế mang tính thế tục đang làm phương hại đến các giá trị tâm linh truyền thống. Chính vì vậy dẫn đến những hành vi, ứng xử tiêu cực sẽ diễn ra trong lễ hội. Hiện nay, việc tuyển chọn người tham gia lễ hội cũng không còn khắt khe như trước nữa, niềm tin vào thế giới thiêng cũng bị mai một đi bởi vật chất, kinh tế. Người cung cấp dịch vụ lễ hội chỉ quan tâm đến lợi ích vật chất, thiếu cái tâm phục vụ việc thiêng. Người mua dịch vụ có tâm lý càng bỏ nhiều tiền thì càng xin được nhiều tiền hơn, không chú ý đến giá trị văn hóa tinh thần. Và xu hướng này trong tương lai ngày càng có chiều hướng gia tăng.

(3) Lễ hội Phủ Giầy không chỉ mở rộng về quy mô tổ chức, mà còn mở rộng về giá trị tín ngưỡng tâm linh. Cụ thể là, ngoài việc đáp ứng nhu cầu tâm linh về chữa bệnh, cầu tài lộc..., thì còn phát triển và mở rộng sang cả các lĩnh vực khác như: học hành, thăng quan tiến chức, cầu con cái... Nói chung là đáp ứng nhiều hơn nữa những nhu cầu khác nhau của đời sống con người trong xã hội.

(4) Về chiều sâu, lễ hội Phủ Giầy sẽ tự biến đổi theo hướng “tôn giáo hóa” để sớm bắt nhịp với trình độ nhận thức ngày càng được nâng lên của người dân trong cộng đồng. Thực chất, ngay trong thời kỳ định hình và phát triển, bản thân tín ngưỡng thờ Mẫu Tam Phủ đã chứa đựng những thành tố của một tôn giáo.

Trong bối cảnh hiện tại và tương lai, bản chất này sẽ tiếp tục duy trì, phát triển trong cuộc sống. Đây chính là xu hướng vận động và biến đổi quan trọng của lễ hội Phủ Giầy trong tín ngưỡng thờ Mẫu Tam Phủ.

(5) Lễ hội Phủ Giầy sẽ tiếp tục phát triển trên cơ sở tích hợp các loại hình tôn giáo tín ngưỡng khác nhau trong bối cảnh đương đại và sau này. Cơ chế tích hợp, hỗn dung này đã trở thành đặc trưng trong đời sống tâm linh của cộng đồng cư dân Việt Nam. Giai đoạn hiện nay, nó sẽ vẫn được tiếp tục vận động và biến đổi theo xu hướng này. Trong cụm di tích Phủ Giầy không chỉ có sự kết hợp của Phật giáo, Đạo giáo, Nho giáo, mà còn kết hợp của nhiều loại hình tín ngưỡng dân gian khác. Theo chúng tôi, trong tương lai, những công trình tâm linh khác sẽ tiếp tục mọc lên và hội nhập với không gian hiện tại, tạo nên sự đa dạng. Trên thân điện của tín ngưỡng thờ Mẫu Tam Phủ sẽ có những đức thánh thời đại.

Văn hóa là biến đổi, là quy luật tất yếu của sự phát triển. Trong thời gian tới những xu hướng về sự vận động, biến đổi sẽ xảy ra. Từ dự báo xu hướng, đến việc hoạch định các kế hoạch để phù hợp với từng giai đoạn lịch sử, đòi hỏi cái tâm, cái tầm của những người quản lý hoạt động lễ hội Phủ Giầy rất cao. Hy vọng lễ hội Phủ Giầy sẽ ngày càng đáp ứng được giá trị văn hóa tâm linh vốn có, đồng thời là nơi người tham dự được thụ hưởng những giá trị sinh hoạt văn hóa - nghệ thuật tiêu biểu, đặc sắc của dân tộc.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Lê Hồng Lý (2008), *Sự tác động của kinh tế thị trường vào lễ hội tín ngưỡng*, Nxb Văn hoá thông tin & Viện Văn hoá, Hà Nội.
2. Robert Lowie (2008), *Không gian văn hóa nguyên thủy (Nhìn theo lý thuyết chức năng)*, Vũ Xuân Ba và Ngô Bình Lâm dịch, Nxb Thế giới - Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật.
3. Hoàng Nam (2005), *Một số giải pháp quản lý lễ hội dân gian*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.
4. Nhiều tác giả (2000), *Kho tàng lễ hội cổ truyền Việt Nam*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.